

Nr 151.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden m. m., given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels godkänna de av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet föreslagna villkoren för lån från täckdikningslånefonden, att från och med år 1921 tillämpas å lån, som därefter utlämnas;

dels medgiva, att från och med år 1921 tillsvidare lån ur täckdikningslånefonden må beviljas intill ett belopp av 2,000,000 kronor årligen;

dels för tiden från och med år 1921 medgiva, att, där å täckdikningslån, som från ifrågasvarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels besluta, att såsom kapitalökning för denna fond skall efter ingången av år 1921 utav de till kapitalökning för dräneringsfonden anvisade medel överföras såsom reservationsanslag ett

belopp av kronor 2,000,000;

dels ock besluta, att från och med år 1921 å lån från dräneringsfonden inflytande kapitalavbetalningar skola tillföras täckdikningslånefonden.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5
mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Petersson anförde:
I punkten 125 under nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa anslag för år 1921 å 600,000 kronor för bestridande av kostnaderna för odlingsorganisationen. Beloppet har beräknats under antagande att denna organisations verksamhet skulle kunna i huvudsak slutföras under förra hälften av nämnda år.

Bland de uppgifter denna organisation har sig anförtrodda är handhavandet av understöd åt täckdikningsverksamhet medelst lån ur dräneringsfonden. Då denna fond inrättades vid 1918 års lagtima riksdag, förutattes icke, att dess verksamhet skulle utsträckas längre än till och med år 1920. Jag framhöll den 7 januari i år uti motiveringen till förslaget

i förenämnda punkt 125, att något skäl icke syntes förefinnas att bibehålla den nuvarande utlåningen från denna fond utöver år 1920. Jag erinrade vidare, att statens odlingskommitté förmått sig hava inlett undersökning angående frågan, huruvida dräneringsfondens verksamhet borde fortsättas under någon förändrad form, varvid en sammanslagning med den äldre täckdikningslånefonden och förändring av lånevillkoren för sistnämnda fond kunde komma i betraktande. Jag yttrade vidare, att jag måhända skulle under riksdagens lopp bliva i tillfälle att underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning.

Nu har statens odlingskommitté i en till mig ställd skrivelse den 20 januari 1920 framlagt ett utförligt förslag i detta ämne. Utlåtande däröver har avgivits den 20 februari 1920 av lantbruksstyrelsen.

Jag torde nu få anmäla detta ärende i de delar, vari jag anser framställning böra avlätas till den nu samlade riksdagen.

Innan jag redogör för odlingskommitténs förslag torde jag böra lämna en översikt över de bestämmelser, som nu gälla för lån ur täckdikningslånefonden och dräneringsfonden.

Genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1913 samt kungörelsen den 4 juli samma år blevo villkoren för erhållande och tillgodonjutande av lån från *täckdikningslånefonden* först bestämda. Mindre ändringar, avseende huvudsakligen vissa formella bestämmelser, hava sedermera skett, och återfinnas nu gällande bestämmelser angående villkoren för lån från denna fond i kungörelsen den 19 juni 1917 (nr 394).

Från täckdikningslånefonden må årligen utlånas högst 200,000 kronor. Hushållningssällskapen äro låneförmedlare och lantbruksstyrelsen den myndighet, som har att bevilja lån åt hushållningssällskapen.

Önskar hushållningssällskap statslån från ifrågavarande fond för att därav utlämna täckdikningslån, skall sällskapet till lantbruksstyrelsen ingiva skriftlig framställning, innehållande uppgift å de företag, för vilka täckdikningslån blivit hos hushållningssällskapet sökta, förslag till belopp och lånetid för varje särskilt dylikt lån ävensom övriga för ärendets bedömande erforderliga uppgifter. Lantbruksstyrelsen har att efter prövning av sålunda gjorda framställningar bevilja hushållningssällskap statslån från fonden och skall därvid fastställa den tid, inom vilken varje särskilt täckdikningsföretag skall vara påbörjat och avslutat.

Täckdikningslån må av hushållningssällskap lämnas till ägare eller brukare av högst 50 hektar åker eller annan odlad jord, vilken är i behov av dylikt lån, till brukare dock under förutsättning att minst 10 år återstå av dennes brukningstid. Lån må icke beviljas till högre

*Gällande
bestämmelser
angående
täckdiknings-
lånefonden
och dräne-
ringsfonden.*

belopp än 2,000 kronor och icke uppgå till mer än 70 procent av den beräknade kostnaden vid användning av rör och 50 procent, då annat material användes. Vid beräkning av denna kostnad må upptagas såväl kostnaden för täckdikningsplanens uppgörande som för själva dikningsarbetet och anskaffandet av täckdikningsmaterialier (rör, sten, stänger eller annat material, som prövas lämpligt). För upptagande av till täckdikningen hörande öppet avlopp må lån icke beviljas till större belopp, än som motsvarar 70 procent av sökandens andel i kostnaden för samma avlopp, samt icke utgå, för så vitt statsbidrag under form av anslag eller lån förut utgått därtill. Låntagare må på grund av särskilda täckdikningslån icke samtidigt häfta i skuld till högre belopp än 2,000 kronor. Lånen löpa med 4 procent ränta från lyftningsdagen. Sedan lån innehafts under två år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande sju åren årligen återbetalas en sjundedel av det ursprungliga beloppet.

Planer och kostnadsförslag skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller annan person, som vederbörande hushållningssällskap prövar vara därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om den föreslagna täckdikningsmetodens lämplighet för marken i fråga. Till biträde vid arbetet skall låntagaren använda en i vederbörande hushållningssällskaps tjänst anställd eller av lantbruksingenjör godkänd täckdikningsförman.

Hushållningssällskap äger bestämma de närmare villkoren för åtnjutande av täckdikningslån.

Såsom kapitalökning för denna fond har riksdagen för åren 1914—1918 anvisat reservationsanslag å tillhoppa 590,000 kronor.

För lån från *dräneringsfonden* gälla bestämmelserna i kungörelsen den 20 juni 1918 (nr 461) angående villkoren för lån från denna fond.

Fondens hela kapitaltillgång, vilken bildats genom reservationsanslag å tillhoppa 14,000,000 kronor, anvisade för åren 1918—1920, må disponeras för det med fonden avsedda ändamål. Jämväl här äro hushållningssällskapen låneförmedlare, men lånen till sällskapen beviljas, efter prövning av därom gjord skriftlig framställning, utav statens odlingskommitté. Såväl de till hushållningssällskapen utlämnade statslånen som ock de utav hushållningssällskapen till de enskilda låntagarna utlämnade dräneringslånen äro räntefria. Statslån må av hushållningssällskap amorteringsfritt innehavas under två år från lyftningsdagen. Vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem åren skall årligen återbetalas en femtedel av det ursprungliga lånebeloppet. Beträffande

villkoren för den enskilde låntagarens återbetalning till hushållningssällskapet av dräneringslån gälla i stort sett enahanda bestämmelser som för återbetalningen av de hushållningssällskapen beviljade statslånen från fonden. Amorteringsskyldigheten räknas dock från den dag, då första delen av lånet lyfts, och icke från den dag, då lånet i dess helhet bekommit.

Dräneringslån må utav hushållningssällskap beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd, men bör sällskapet så vitt möjligt tillse, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav. Är täckdikningsarbete å utarrenderad fastighet avsett att äga rum under sådana förhållanden, att det jämlikt lag eller författning åligger jordägaren att bestrida så stor del av kostnaderna, som motsvarar värdet å därvid använda tegelrör, må lån beviljas såväl jordägaren som brukaren, envar dock allenast i förhållande till hans beräknade kostnader.

Dräneringslån må vid täckdikning med rör kunna uppgå till hela beloppet av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras genom företaget. För täckdikning med annat material må dräneringslån icke lämnas till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden och icke heller överstiga 400 kronor för hektar av sådan jord, som avsetts att förbättras. Vid beräkning av denna kostnad må upp- tagas såväl kostnaden för själva dikningsarbetet, däri inräknad den ersättning till täckdikningsförman, vilken det åligger jordinnehavaren att betala, som ock kostnaden för anskaffande av täckdikningsmaterialier. Arbetet för beredande av till täckdikningen hörande öppet avlopp må icke inräknas i kostnaden i annat fall än då det utgöres av mindre omfattande upprensning eller fördjupning av avloppsdiken och avloppsgravar samt statsbidrag under form av anslag eller lån icke förut utgått därtill.

Dräneringslån utbetalas till låntagare i mån av arbetets fortgång, dock endast i samma förhållande till kostnaden för det utförda arbetet, som det, vari det beviljade lånet står till den för hela företaget beräknade kostnaden, samt med iakttagande att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt. För återbetalandet av dräneringslån skall låtagaren ställa sådan säkerhet, som av hushållningssällskapet godkännes.

Ansökningar om lån från dräneringsfonden skola inlämnas till vederbörande odlingsråd, som har att med eget yttrande överlämna

handlingarna till den myndighet, som å hushållningssällskapets vägnar beslutar om lånens beviljande. Planer, kartor och kostnadsförslag skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör eller, efter vederbörande odlingsråds bestämmande, av länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan person, som odlingsrådet prövar vara därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om den föreslagna täckdikningsmetodens lämplighet för marken ifråga. Till biträde vid arbetet skall, där odlingsrådet icke annorlunda medgiver, låntagaren använda täckdikningsförman, som är anställd i vederbörande hushållningssällskaps tjänst eller godkänd av lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent eller som med vitsord om godkänd skicklighet genomgått särskild genom statens försorg för ändamålet anordnad utbildningskurs.

I övrigt handhaves ledningen och övervakandet av här ifrågasvarande täckdikningsföretag av de utav hushållningssällskapens förvaltningsutskott utsedda odlingsråden.

*Tidigare
förslag till
ändring av
bestämmel-
sena för lån
från täckdik-
ningslåne-
fonden.*

Vid anmälan den 14 januari 1918 av ärendena angående kapitalökning för år 1919 till de till jordbruksdepartementet hörande utlåningsfonderna anförde jag, att det syntes önskligt, att utredning skedde, huruvida icke villkoren för lån från täckdikningslånefonden borde undergå ändringar, särskilt med hänsyn till dels den stegring av prisen å material och arbete, som skett och som delvis torde komma att bestå även efter kristidens slut, dels ock önskvärdheten att söka få en rationell täckdikning alltmera genomförd i lantbruket och därigenom dettas produktionskraft ökad och bättre säkerställd. Vid sådant förhållande hade jag anmodat lantbruksstyrelsen inkomma med utredning och förslag i ämnet.

I skrivelse den 19 februari 1918 avgav nämnda styrelse till Kungl. Maj:t det sålunda infortrade yttrandet.

Att emellertid icke redan vid detta tillfälle en revision av de för täckdikningslånefonden gällande bestämmelser åvägabragtes, berodde ytterst på de av kristiden skapade extraordinära förhållanden, vilka nödvändiggjorde utomordentliga åtgärder från statsmakternas sida. I känslan härav framlade produktionskommittén i skrivelse den 23 februari 1918 förslag till inrättande av en särskild fond för utlämnande av räntefria täckdikningslån under åren 1918—1920. Detta förslag ledde till dräneringsfondens inrättande. Enär villkoren för lån från denna fond äro väsentligt fördelaktigare för låntagaren än villkoren för lån från täckdikningslånefonden, har under de senaste åren utlåningen från sistnämnda fond varit mycket obetydlig.

Statens odlingskommitté har nu i förberörda skrivelse den 20 januari 1920, efter erinran om tidigare åtgärder och förslag till främjande av jordens täckdikning, yttrat följande angående inrättandet av en ny täckdikningsfond.

Statens odlingskommittés förslag till inrättande av en ny täckdikningsfond.

»Kristiden bragte frågan i nytt läge och kom den för denna tid inrättade dräneringsfonden att kraftigt påverka jordbrukarnas intresse för åkerjordens täckdikning. Härtill torde väsentligen bestämmelsen om räntefria lån hava bidragit. Dock vill det, enligt statens odlingskommittés uppfattning, synas, som om jämväl själva organisationen av täckdikningsverksamheten med lån från dräneringsfonden i icke ringa grad bidragit härtill. Odlingsråden hava sålunda haft till uppgift att i förevarande avseende tillhandagå jordbrukarna med anvisningar och råd, biträda vid tillhandahållande av förrättningsmän samt vid anskaffande av arbetskrafter, rör m. m. ävensom att i övrigt handhava ledningen och övervakandet av täckdikningsföretagen. Härjämte hava de i odlingsrådets tjänst anställda jordbrukskonsulenterna och extra förrättningsmännen med biträde av för ändamålet anställda, delvis genom statens odlingskommittés försorg utbildade talrika täckdikningsförmän på ett förtjänstfullt sätt personligen verkat för täckdikningsverksamhetens uppblomstring. Odlingsorganisationens ledande krafter hava sålunda inriktat ett målmedvetet arbete på åstadkommande av personlig kontakt med de enskilda jordbrukarna för att genom upplysningar och råd väcka deras intresse för hithörande ämnen. Svårigheter hava emellertid mött även för odlingsorganisationen vid dess strävan att åvägabringa en allmän täckdikning, men har statens odlingskommitté dock med tillfredsställelse iakttagit, att intresset för en rationell täckdikning överallt i landet ständigt stegrats.

Inledning.

I annat sammanhang har kommittén hos Kungl. Maj:t anmält, hurusom lånerörelsen flerstädes tagit en betydande omfattning, såsom inom Östergötlands, Västmanlands, Örebro och Kristianstads län. De utav statens odlingskommitté under de olika kvartalen av år 1919 till hushållningssällskapen utlämnade lånesummorna hava uppgått till respektive 375,943, 1,367,485, 1,223,803 och 947,050 kronor. För år 1919 uppgår alltså den beviljade lånesumman till sammanlagt 3,914,281 kronor. Enligt inhämtade upplysningar hava dessutom ett stort antal ansökningar om dräneringslån inkommit till odlingsråden, respektive hushållningssällskapen i åtskilliga län, varjämte inom flertalet av dessa omfattande arbeten med utarbetande av planer och kostnadsförslag till nya täckdikningsföretag pågå. Förhållandena synas sålunda enligt kommitténs uppfattning giva vid handen, att de nuvarande bestämmelserna för den med statsmedel understödda täckdikningsverksamheten vad angår dräneringsfonden visat sig i stort sett leda till åsyftat resultat och följaktligen böra i möjligaste mån även framdeles bibehållas. Att emellertid fortgå på den inslagna vägen att med räntefria lån understödja täckdikningsverksamheten, finner kommittén likväl icke lämpligt. Behovet av en lånefond, och därtill en sådan med relativt stort kapital, framstår dock allt fortfarande. Understödet synes kommittén emellertid böra givas formen av en viss del av kostnaderna motsvarande lån med låg ränta, att amorteras efter tid, inom vilken det kan beräknas, att i de flesta fall större delen av de på täckdikningen nedlagda kostnaderna blivit ersatta genom jordens ökade avkastning.

Täckdik-
ningsfondens
förvaltning
m. m.

Vid utarbetande av förslag till bestämmelser för den nya fond, här nedan benämnd *täckdikningsfonden*, vars inrättande statens odlingskommitté härmed velat föreslå, har kommittén utgått ifrån att bestämmelserna för lån från såväl täckdikningslånefonden som ock framför allt dräneringsfonden böra, i vad dessa visat sig i praktiken ändamålsenliga, såvitt möjligt bibehållas. Fonden bör sålunda förvaltas av statskontoret, och böra hushållningssällskapen vara förmedlare av täckdikningslånen till de enskilda jordbrukarna. Därest hushållningssällskap önskar från fonden erhålla statslån för att därav utlämna täckdikningslån till de enskilda jordbrukarna, må skriftlig framställning därom ingivas till lantbruksstyrelsen, och bör därvid meddelas uppgift å de företag, för vilka täckdikningslån blivit hos hushållningssällskapet sökta, förslag till belopp och lånetid för varje särskilt dylikt lån ävensom övriga för ärendets bedömande erforderliga uppgifter, allt å formulär, som av lantbruksstyrelsen fastställas. På grundval av sålunda gjorda framställningar må lantbruksstyrelsen äga att bevilja hushållningssällskap statslån från fonden. Det bör åligga lantbruksstyrelsen att om beviljat statslån meddela uppgift till statskontoret, som till vederbörande hushållningssällskap utbetalar beviljat statslån från fonden mot hushållningssällskapets förskrivning därá.

Storleken av
egendomar, å
vilka stats-
understödd
täckdikning
må ifråga-
komma.

Rörande frågan om storleken av de egendomar, å vilka täckdikning med understöd av statsmedel må ifrågakomma, har kommittén ansett olämpligt göra någon skillnad mellan sådana av större och mindre areal. Behovet av hjälp till anskaffande av det betydande förlagskapital, som täckdikningsarbetena kräva, är i allmänhet kännbart såväl för den större som för den mindre jordbrukaren. Täckdikningslån från den nu föreslagna fonden böra därför lämnas till ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och beträffande brukare av brukningstidens längd. Så vitt möjligt bör härvid tillses, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav. Som ytterligare skäl för olämpligheten av egendomarnas storlek såsom måttstock vid tilldelning av täckdikningslån må framhållas bland annat, att de stora egendomarna ofta gå i spetsen, när det gäller förbättringar på jordbrukets område. Då arbetena på de med statslån täckdikade arealerna äro avsedda att utföras med synnerlig omsorg, torde den med statslån understödda täckdikningen också i viss mån kunna betraktas som ett slags »mönstertäckdikning». Jämväl ur denna synpunkt är det därför av stor betydelse, att den statsunderstödda täckdikningen blir genomförd så allmänt som möjligt, alltså även å de större egendomarna.

Begränsning
av lånebe-
loppen.

En begränsning av lånebeloppets storlek till den enskilde låntagaren finner kommittén däremot nödvändig, och synes denna begränsning böra gälla såväl lånesumman per hektar jord, avsedd att täckdikas, som ock storleken av det lånebelopp, som till en och samma låntagare under ett och samma år må utlämnas, samt slutligen det belopp, som överhuvud må få innehavas av en och samma låntagare. Vad angår begränsningen av lånesumman per hektar jord vill kommittén föreslå, att denna sker till en viss summa såsom vid lån från dräneringsfonden är fallet, och icke blott till en viss procent av samtliga kostnader, såsom bestämmelserna för täckdikningslånefonden föreskriva; detta emedan i sistnämnda fall kostnaderna lätt kunna beräknas högre än de i verkligheten äro och statsbidragen sålunda komma att utgå efter en ännu högre procent än den fastställda. Erfarenheten har tillfullo

bestyrkt den stora fördelen av att lånebeloppet fastställes till viss maximistorlek per hektar.

Lånesunman per hektar jord torde alltså böra bestämmas sålunda, att täckdikningslån, som lämnas för dikning med rör, må kunna uppgå till hela beloppet av den beräknade kostnaden, dock icke till mera än vad i sådant avseende stadgats för lån från dräneringsfonden, eller 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras genom företaget. För täckdikning med annat material än rör, vilken dikning icke synes böra ifrågakomma annat än där marken är synnerligen lämpad härför eller hinder för dikning med rör eljest förefinnes, synes täckdikningslån icke böra lämnas till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden och icke heller böra överstiga 400 kronor för hektar av sådan jord, som avsetts att förbättras.

Vid beräkning av kostnaderna för företaget bör upptagas såväl kostnaden för själva diktningens arbetet, däri inräknad den ersättning till täckdikningsförman, vilken det åligger jordinnehavaren att betala, som ock kostnaden för anskaffande av täckdikningsmaterialier samt beredande av nödigt avlopp för vattnet från diktningssystemet. Genom sistnämnda bestämmelse beredes nämligen staten tillfälle att nöjaktigt kontrollera, huru avloppet fungerar. Dock hava arbetena för vattnets avlopp förutsatts inskränka sig till mindre omfattande upprensningar eller fördjupningar av avloppsdikey eller avloppsgravar. Däremot bör ersättning för upprensningar och vattenavledningar, som föranleda större kostnader och svårigheter, beredas på annan väg. Stadgas bör emellertid jämväl, att lån icke må utgå för upptagande av till täckdikningen hörande öppet avlopp, för så vitt statsbidrag under form av anslag eller lån förut utgått därtill. Under dessa förutsättningar hava de normala kostnaderna för täckdikning med rör, såsom ovan nämnts, beräknats till 500 kronor per hektar. Vid täckdikning med sten eller virke böra i tillämpliga delar gälla samma villkor som vid täckdikning med rör.

Då emellertid endast en relativt ringa del av den täckdikning, som framdeles må bliva utförd inom riket, kan komma att understödjas med lån av statsmedel, synes för beredande av möjlighet för ett större antal jordbrukare att erhålla dylika lån lämpligen böra bestämmas, att till en och samma person må under ett och samma år få utlämnas lån med högst 5,000 kronor. Av samma skäl torde böra bestämmas, att till en låntagare må få utlämnas täckdikningslån med sammanlagt högst 10,000 kronor, Kungl. Maj:t dock obetaget, att, där förhållandena synas sådant påfordra, på framställning av lantbruksstyrelsen fastställa sistnämnda lånebelopp till sammanlagt högst 15,000 kronor.

Ehuru kommittén härmed velat föreslå en viss absolut begränsning av lånebeloppet åt den enskilde låntagaren, har emellertid icke avsetts, att den låntagare, som en gång erhållit lån å sagda belopp, 10,000 resp. 15,000 kronor, skulle vara berövad möjligheten att erhålla nytt lån, förrän beloppet vore tillfullo guld, utan endast att han icke på en gång må få häfta i skuld för erhållna täckdikningslån för mer än 10,000 eller i vissa fall 15,000 kronor.

Täckdikningslånen böra utbetalas till låntagare i mån av arbetets fortgång, dock endast i samma förhållande till kostnaden för det utförda arbetet, som det, vari det beviljade lånet står till den för hela företaget beräknade kostnaden, samt

Utbetalande
av täckdik-
ningslånen.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 126 häft. (Nr 151.)

med iakttagande att minst $\frac{1}{4}$ av lånebeloppet bör innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt. För återbetalande av täckdikningslån bör låntagaren ställa sådan säkerhet, som av hushållningssällskapet kan godkännas.

Lån åt arren-
datorer.

I det föregående har kommittén föreslagit, att täckdikningslån böra utlämnas till såväl ägare som brukare av åker eller annan odlad jord. Det synes vid sådant förhållande lämpligt, att vissa föreskrifter i förtydligande syfte lämnas beträffande de lån, som avsetts att utgå till arrendatorer.

Enligt gällande lag om nyttjanderätt till fast egendom 2 kap. 17 § är arrendator, som å fastigheten låter verkställa täckdikning med användande av tegelrör efter plan, som uppgjorts av statens lantbruksingenjör eller blivit av jordägaren godkänd, berättigad att, sedan arbetet blivit behörigen utfört, av jordägaren erhålla ersättning för så stor del av kostnaden, som motsvarar värdet av rören. Det är då av vikt, att jordägarens inflytande på frågor angående täckdikning av hans utarrenderade jord i möjligaste mån tryggas och att arrendators åtgärd att täckdika sålunda försiggår under sådana former, att jordägarens möjlighet till kontroll och viss bestämmanderätt i frågan bevaras.

Förutsättningen för att en arrendator av enskild jord skall kunna erhålla ersättning utav jordägaren för rörkostnaden är alltså, såsom ovan nämnts, att täckdikningsplanen blivit uppgjord av statens lantbruksingenjör eller av jordägaren godkänd. Därest lantbruksingenjör icke anlåtats för planens uppgörande, bör följaktligen arrendatorn i sitt eget intresse hänvända sig till jordägaren för att utverka dennes godkännande av täckdikningsplanen. Erhålles sådant godkännande, må arrendatorn i enlighet med det nyss sagda erhålla lån, beräknat allenast efter arbetskostnaderna. Detta förfarande torde böra äga tillämpning såväl beträffande enskilda jordägares hemman som ock beträffande statens domäner. I fråga om ecklesiastika boställen åter torde i vissa fall icke någon ersättning för rörkostnaden kunna påräknas utav jordägaren.

Därest jordägaren icke godkänner den uppgjorda planen eller arrendatorn icke vill begagna sig av sin rätt att av jordägaren utkräva ersättning för rörkostnaden, bör täckdikningslån kunna utgå efter hela kostnaden (arbets- och rörkostnad). I dylika fall torde det vara lämpligt, att till säkerställande av jordägarens rättigheter och intressen uppställa såsom villkor för lån, att förbindelse skall av arrendatorn lämnas, att så länge lånet innehaves icke kräva vederlag av jordägaren för rörkostnaden. Detta tillvägagångssätt synes överensstämma med den ovan antydda principen, att ingen bör erhålla större lån än som motsvarar hans totala kostnader i företaget med avdrag för vad han sedermera enligt lag äger utbekomma.

I fråga om täckdikning, som å ecklesiastiskt boställe utföres av arrendatorn, torde, såsom nyss antyddes, lån böra sökas för såväl arbets- som rörkostnader, i vilket fall förbindelse följaktligen bör avgivas av låntagaren, att så länge lånet innehaves icke kräva vederlag av jordägaren för vare sig arbete eller rörkostnad.

Vad angår särskilda föreskrifter beträffande täckdikningslån åt arrendatorer av kronodomäner och liknande egendom, till vilkas täckdikning genom domänstyrelsen lämnas bidrag för rörinköp och andra kostnader, torde böra påfordras, att arrendatorn vid ansökningsomgången om lån skall foga bestyrkta avskrifter av de med domänstyrelsen upprättade kontraktshandlingar, som röra den ifrågakvarande täckdikningen, att tjäna till grund för bedömning av det lånebelopp, som må kunna beviljas

Beträffande den räntefot, som bör gälla för lånen från den nya fonden, har kommittén ansett denna böra bestämmas till minsta möjliga belopp, därest överbud utsikter skola förefinnas, att fonden må bliva tagen i anspråk och därmed ett av de förnämsta medlen till ökad näringsproduktion bliva anlitat. I det föregående har omnämnts, hurusom den för lånen från dräneringsfonden stadgade räntefriheten varit en av de förnämsta orsakerna till den stora efterfrågan å dessa lån. Om man emellertid för framtiden icke kan påräkna, att staten för här ifrågavarande ändamål ikläder sig på pass stora ekonomiska uppoffringar, som äro förenade med att räntefritt utlåna medel, torde räntan å de nya lånen dock icke böra fastställas till högre belopp än högst 4 procent. För fastställande av denna räntefot synes i någon mån den omständigheten tala, att täckdikningsfonden, enligt vad kommittén nedan ämnar föreslå, torde kunna bildas på grundval av sådana medel, som enligt riksdagens beslut tidigare varit avsedda att utlånas räntefritt i form av dräneringslån.

Om man emellertid utgår från synpunkten av ett statligt ekonomiskt understöd såsom den nödvändiga förutsättningen för ett verksamt befrämjande av täckdikningen, torde från början böra fastslås, att detta ekonomiska understöd måste givas en sådan form, att det verkar sporrande på jordbrukarnas företagsamhet. Kommittén har — i överensstämmelse med vad härvidlag stadgats beträffande lånen från täckdikningslånefonden — ovan föreslagit amorteringslån med 4 procent ränta såsom formen för det framtida statliga understödet. Då emellertid dessa lånevillkor uppenbarligen icke torde erbjuda tillräcklig lockelse för jordbrukarna att igångsätta täckdikningsföretag, har kommittén, efter ingående prövning av frågan, kommit till det resultat, att därest täckdikningsverksamheten skall kunna bibehållas vid en tillfredsställande omfattning, något års ränte- och amorteringsfrihet oundgängligen bör medgivas beträffande såväl låneförmedlarnas som den enskilde låntagarens lån från den nya fonden. Kommittén vill i detta sammanhang erinra därom, att enligt de för lån från såväl täckdikningslånefonden som ock dräneringsfonden stadgade bestämmelser 2 års amorteringsfrihet medgivits för lån från dessa fonder.

Emellertid har kommittén ovan föreslagit, att den enskilde låntagaren beviljade täckdikningslån böra utbetalas i mån av arbetets fortgång samt med iakttagande att minst $\frac{1}{4}$ av lånebeloppet bör innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt. Detta innebär alltså, att lånebeloppet ofta kommer att lyftas i ett flertal poster vid olika tidpunkter under årets lopp. För täckdikningsföretag, vilka fullbordas under höstmånaderna, torde i flera fall avsyning kunna ske först påföljande vår, varför sista delen av lånet kan lyftas först vid denna tid. Då emellertid beräkningen och bokföringen av räntorna för alla de olika poster, i vilka de beviljade täckdikningslånen komma att lyftas, blir tidsödande och lätt vållar svårighet och de årliga inbetalningarna ur bokföringsteknisk synpunkt framdeles böra fastställas med avseende å kalenderår, vill kommittén, under erinran om vad här ovan i ämnet anförts, härmed föreslå, att ett års ränte- och amorteringsfrihet, »lyftningsåret» oberäknat, medgives beträffande den enskildes lån från den nya fonden. Såsom lyftningsår bör härvid räknas det år, då arbetet enligt ansökningshandlingarna är avsett att påbörjas. Genom sagda ränte- och amorteringsfrihet vinnes, att de på täckdikningen nedlagda kostnaderna delvis hinna bliva ersatta genom jordens ökade avkastning, innan lånen skola börja återbetalas, samt att inbetalningen av räntor kan anstå, till dess amorteringarna skola påbörjas, vilket särskilt beträffande de många mindre lånen är av betydelse.

Ränte- och
amorterings-
villkor för
lånen från
täckdiknings-
fonden.

Enligt kommitténs åsikt bör lån i regel beviljas endast till sådant företag, som beräknats fullbordas under ett år. Är ett täckdikningsföretag av större omfattning, böra särskilda lån för de olika delarna av företaget beviljas för de år, då de resp. delarna av företaget äro avsedda att påbörjas. Skulle fonden för året icke lämna tillgång till nödigt kapital, må företaget, varom här är fråga, erhålla förmånsrätt till lån ett kommande år. Om ett företag icke skulle hinna slutföras inom fastställd tid, synes detta icke böra inverka på ränte- och amorteringsskyldigheten, ett förhållande, som torde i icke oväsentlig grad påskynda arbetena.

Beträffande den enskilde låntagarens ränte- och kapitalinbetalningar bör sålunda ur synpunkten av ovan nämnda rent bokföringstekniska svårigheter ävensom vid det förhållande, att sagda inbetalningar böra erläggas samtidigt och i efterskott, stadgas, att sedan lånet innehafts under två år, lyftningsåret oberäknat, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem kalenderåren årligen återbetalas en femtedel av det ursprungliga beloppet jämte 4 procent ränta för år räknat å lyftat oguldet lånebelopp. Inbetalas icke förfallet lånebelopp inom bestämd tid, bör därå erläggas 6 procent ränta från förfallodagen tills betalning sker. Hushållningssällskapen böra icke anses förpliktade att medgiva anstånd med fullgörandet av förfallna ränte- och kapitalinbetalningar.

Vad angår de statslån, som av lantbruksstyrelsen beviljas låneförmedlarna (hushållningssällskapen), bör i tillämpliga delar beträffande ränte- och amorteringsvillkor stadgas enahanda bestämmelser. Emellertid bör åt hushållningssällskapen såsom låneförmedlare inrymmas någon rätt till respittid i avseende å ränte- och kapitalinbetalningar till statskontoret, så att låneförmedlaren åtminstone i regel bör kunna undgå att behöva förskottera medel för fullgörande av åliggande likvider. Hushållningssällskapen synas sålunda böra åtnjuta anstånd med stadgade ränte- och kapitalinbetalningar varje gång under tre månader från förfallodagen. Därest hushållningssällskap icke inom denna tid inbetalt förfallet ränte- eller kapitalbelopp, bör därå, tills betalning sker, erläggas 6 procent årlig ränta från förfallodagen. Statskontoret må äga att om sålunda icke i rätt tid fullgjord ränte- och kapitalinbetalning göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som må bestämma, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall före den fastställda amorteringstidens slut återbetalas.

— — —

Täckdik-
ningsfondens
storlek.

Vad angår storleken av den nya fonden har kommittén vid en beräknad amorteringstid för lånen av fem år av här nedan anförda skäl ansett denna böra uppgå till 10,000,000 kronor. Beträffande förefintliga möjligheter för anskaffande av detta kapital vill kommittén erinra om följande. Från dräneringsfonden har, såsom förut omförmälts, under år 1918 beviljats lån med tillhoppa 117,600 kronor, och har det under år 1919 beviljade lånebeloppet utgjort 3,914,281 kronor. Vid det förhållande att täckdikningsverksamheten under år 1920 — det sista året alltså, under vilket lån på de nuvarande förmånliga villkoren utlämnas — med all sannolikhet torde erhålla något större omfattning än under år 1919, har kommittén beräknat ett lånebelopp för år 1920 av omkring 5,000,000 kronor komma att tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål. Av de såsom kapitalökning till dräneringsfonden beviljade anslag, tillhoppa 14,000,000 kronor, torde alltså under hela den tid dräneringsfondens medel äro tillgängliga komma att disponeras sammanlagt 9 å 10,000,000 kronor. I betraktande av den här ovan av

kommittén föreslagna begränsningen av lånebeloppens storlek till den enskilde låntagaren ävensom övriga på frågan inverkan omständigheter, såsom ränte- och amorteringsvillkor m. m. har kommittén, med hänsyn jämväl därtill att rätten att komma i åtnjutande av lån från den nya fonden föreslagits att fortfarande gälla alla, som behöva täckdika sin åkerjord, beräknat det lånebelopp, som framdeles årligen torde komma att tagas i anspråk, till omkring 2.000,000 kronor — — —. Därest alltså de till dräneringsfonden anslagna medel jämväl framdeles må få disponeras för utlämnande av lån till täckdikningsföretag, synes i stort sett ytterligare beviljning av medel icke erforderlig.

I det föregående har omförmäls, hurusom från täckdikningslånefonden under åren 1914—1917 utlämnats lån med tillhoppa 311,772 kronor. Under år 1918 har utlåningssumman uppgått till 57,102 kronor samt under år 1919 till 2,830 kronor. Inalles hava sålunda intill år 1920 utlämnats lån från täckdikningslånefonden med 371,704 kronor. På grund av dess ringa storlek har emellertid sistnämnda lånesumma icke medtagits vid härovan gjorda beräkningar av möjligheten att täcka de framtida årliga lånebehoven. I den mån amorteringsbeloppen framdeles inflyta, torde de dock böra medtagas vid beräkningen av de årliga avsättningarna till fonden.»

Odlingskommittén har härefter ingått på en beräkning över de belopp, som under förutsättning av bifall till kommitténs förslag skulle behöva för särskilda år anvisas såsom kapitalökning till den nya fonden, intill dess dennas medgivna årsutlåning motsvarades av inflytande amorteringar. Då jag i vissa hänseenden finner mig böra frångå kommitténs förslag, torde någon redogörelse för sagda beräkningar icke behöva lämnas.

Kommittén har vidare anfört följande:

»Hushållningssällskapens befattning med den föreslagna fonden bör emellertid, enligt kommitténs bestämda uppfattning, icke begränsas endast till berörda låneförmedlingsverksamhet. Kommittén stöder sig härvidlag på erfarenheten från verksamheten för åvägabringande av täckdikning med lån från dräneringsfonden. I det föregående har påpekats, hurusom odlingsråden och de i deras tjänst anställda lokala ledarna av täckdikningen handhaft och övervakat denna verksamhet. Den centralisering i täckdikningens ledning, som härigenom kommit till stånd, synes hava medfört betydande fördelar och har helt säkert varit en av orsakerna till det kraftiga uppsving, den statsunderstödda täckdikningen under de sista åren företett. Det är tydligt, att hushållningssällskapen och dessas tjänstemän genom sin nära beröring med jordbrukarnas bredare lager måste anses väl skickade att uppmuntra och leda täckdikningsverksamheten. Skulle framdeles detaljledningen av sagda arbeten överlämnas uteslutande åt en central myndighet, t. ex. lantbruksstyrelsen, och verksamheten ute i bygderna handhavas av endast statens lantbruksingenjörer och deras biträden, föreligger största fara för att sagda verksamhet skulle komma att lida betydande avbräck. Lantbruksingenjörerna äro nämligen med hänsyn till de betingelser, under vilka deras statstjänst utföres, hänvisade till så många olikartade torrlägningsarbeten, däribland större vattenavledningsföretag, att de i regel icke

Hushållningssällskapen såsom låneförmedlare och ledare av den lokala täckdikningsverksamheten.

utan hjälp av ytterligare biträden kunna disponera tillräcklig tid för uppgörande av något större antal täckdikningsplaner. Det torde emellertid möta oöverstigliga svårigheter att till lantbruksingenjörernas hjälp anskaffa härför behöfliga biträden. helst som distrikten ofta äro mycket omfattande. Det må också i detta sammanhang påpekas, att lantbruksingenjörer ännu saknas inom flera hushållningssällskaps områden.

Om sålunda med hänsyn till den statsunderstödda täckdikningens snabba genomförande betydande fördelar erbjudas, om hushållningssällskapen bliva förmedlare av lånen jämväl från täckdikningsfonden och sålunda deras tjänstemän i stor utsträckning komma att användas såsom förrättningsmän vid företag understödda med lån av statsmedel, har denna anordning dock ännu större betydelse för den med privata medel utförda täckdikningens allmänna genomförande. Det är endast en jämförelsevis obetydlig del av den svenska åkerarealen, som kan tänkas dikad med hjälp av statslån. Så skulle exempelvis vid utlåning av dräneringsfondens hela kapitaltillgång, 14 miljoner kronor, hava uppnåtts endast att knappt 1 procent av rikets åkerjord blivit täckdikad. Då emellertid den med statslån understödda täckdikningen är avsedd att utföras med synnerlig omsorg, torde en av dess huvuduppgifter bliva påvisandet av denna grundförbättrings stora fördelar. Täckdikningsverksamheten måste därför organiseras så, att de enskilda lantmännens intresse för sagda grundförbättrings genomförande väckes och att även de lantmän, vilka icke äro i behov av statslån, lätt kunna erhålla den behöfliga hjälpen för uppgörande av täckdikningsplaner. Detta senare torde i största möjliga utsträckning kunna ske om jordbrukskonsulenterna, vilka redan förut äro jordbrukarnas praktiska rådgivare, såsom ledare av jämväl den statsunderstödda täckdikningsverksamheten få tillfälle att med stöd av denna ägna tid och kraft åt denna grundförbättrings allmänna genomförande. Härigenom bör den allmänna framgång på denna punkt, som länge eftersträfvats, snabbare kunna vinnas samtidigt som konsulenternas arbete inriktas på den främsta förutsättningen för vårt jordbruks fortsatta utveckling.

Hushållningssällskapens täckdikningsnämnder.

Om man sålunda utgår ifrån, att den lokala ledningen av täckdikningsverksamheten även i fortsättningen bör anförtros åt hushållningssällskapen — och detta är enligt kommitténs åsikt ett oeftergivligt villkor för en framgångsrik täckdikningsverksamhet — uppställer sig spørsmålet, huru denna verksamhet inom sällskapen lämpligen bör organiseras. Efter överbägande av frågan har kommittén ansett sig böra föreslå, att ett särskilt organ inom hushållningssällskapen upprättas för ledande och övervakande av täckdikningsverksamheten. De nuvarande odlingsråden, vilka tillsatts för delvis helt andra ändamål, torde för den nu föreliggande uppgiften icke hava en fullt tillfredsställande sammansättning. Liksom odlingsråden bör emellertid sagda nämnd, som förslagsvis må benämnas *täckdikningsnämnden*, utses av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott och synas därvid vissa hittillsvarande ledamöter av odlingsråden, vilka äga god kännedom om de lokala förhållandena och under den tid odlingsråden handlagt hithörande ärenden förskaffat sig erfarenhet och sakkunskap på området, lämpligen böra inväljas i täckdikningsnämnden, detta för erhållande av en kontinuerlig fortsättning av den pågående täckdikningsverksamheten. Nämnden bör bestå av minst 3, högst 5 personer jämte 2 suppleanter för dessa. Bland täckdikningsnämndens ordinarie ledamöter bör givetvis, där så befinnes lämpligt och vederbörandes tid det medgiver, områdets lant-

bruksingenjör inväljas. Den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedde ledaren av länets täckdikningsverksamhet torde böra vara självskriven ledamot av nämnden.

För att kunna fylla sin uppgift att uppmuntra och leda såväl den med statslån understödda som ock den med privata medel utförda täckdikningsverksamheten måste hushållningssällskapens täckdikningsnämnder, såsom ovan anförts, till sitt förfogande hava en sakkunnig ledare av denna verksamhet inom länet. Härför utom erfordras tillräckligt antal extra förrättningsmän för uppgörande av planer, kartor och kostnadsförslag till de olika täckdikningsföretagen samt slutligen också behöfligt antal täckdikningsförmän, som kunna biträda vid de praktiska arbetenas utförande.

Lokala ledare
av täckdik-
ningsverk-
samheten.

Till lokal ledare av täckdikningsverksamheten inom ett visst hushållningssällskaps område må av sällskapets förvaltningsutskott utses inom området bosatt lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller annan person, som förvaltningsutskottet prövar därtill kompetent. Som kompetensvillkor må krävas, att vederbörande efter avlagd agronomexamen antingen under minst tre månader tjänstgjort som biträde åt lantbruksingenjör eller genomgått särskild av staten anordnad kulturteknisk kurs, allt med goda vitsord, eller ock att han på annat sätt förvärvat sig av lantbruksstyrelsen godkänd insikt och skicklighet i här ifrågavarande avseende.

Då kommittén sålunda föreslår, att — i likhet med de bestämmelser, som nu gälla för täckdikningslånefonden och dräneringsfonden, — icke blott lantbruksingenjörer utan även agronomer, som genom sin föregående utbildning och verksamhet förvärvat sig erforderliga kunskaper på detta område, skola kunna utses till lokala ledare av täckdikningsverksamheten inom de olika länen, sker detta under förvisning om att det endast härigenom är möjligt att få den svenska åkerjordens täckdikning genomförd i ett snabbare tempo än före kristiden varit fallet. Genom sin dagliga verksamhet bland länens lantmän, särskilt de, som bruka de medelstora och minsta lantbruken, hava konsulenterna och övriga agronomer rikligare tillfälle än någon annan att intressera lantmännen för behöfliga grundförbättringars genomförande. Kunna de härvid omedelbart biträda med uppgörande av för täckdiknings utförande behöfliga planer, kartor och kostnadsförslag, torde deras förslag tvivelsutan vinna beaktande i avsevärt högre grad än om de för dessas genomförande måste hänvisa till vederbörande lantbruksingenjör eller dennes biträden.

Under de år, lån från dräneringsfonden kunnat utlämnas, hava jordbrukskonsulenterna i stor utsträckning tjänstgjort såsom förrättningsmän och lokala ledare av icke blott den statsunderstödda utan även den med privata medel utförda täckdikningen. Det råder därför intet tvivel om, att de även i fortsättningen i stort sett komma att leda den sistnämnda mera privata täckdikningsverksamheten, och det skulle då endast medföra obehag och tidsutdräkt, om de icke tillika ägde befogenhet biträda de personer, som äro i behov av statslån för sagda ändamål. Det allmänna behöver på denna punkt så många dugliga arbetskrafter som möjligt, varför strävandena böra inriktas på att göra jordbrukskonsulenter och agronomer så kompetenta för uppgiften som möjligt. För detta ändamål har statens odlingskommitté under år 1919 anordnat en kulturteknisk kurs i Örebro, och har kommittén gjort framställning om beviljande av medel för en dylik även under år 1920. Genom en

fortgång på denna väg och en mera ingående undervisning i hithörande ämnen vid lantbruksinstitutet torde de mest önskvärda förändringarna på detta område snart kunna vinnas.

Extra för-
rättnings-
män.

I de län, där täckdikningsverksamheten tager sådan omfattning, att ledaren för densamma icke ensam kan medhinna arbetet med uppgörande av erforderliga planer, kartor och kostnadsförslag, bör härför anställas behöfligt antal extra förrättningsmän. Dessas kompetens prövas av täckdikningsnämnden och deras arbeten övertakas av den utsedde ledaren.

Liksom förhållandet varit under de år, lån från dräneringsfonden beviljats, torde till extra förrättningsmän kunna användas yngre agronomer ävensom särskilt lärarna vid rikets lägre lantbruksundervisningsanstalter, vilka personer under sommarhalvåret vanligen disponera erforderlig tid. Härigenom vinnes icke blott, att en ledig arbetskraft blir väl använd, utan jämväl att lantbrukslärarna under sin ledighet få tillfälle att syssla med praktiska lantbruksuppgifter, vilket säkerligen kommer att verka befruktande på deras undervisning, då det gäller att under vinterhalvåret meddela sina elever intresse för åkerjordens avdikning och dennas rätta utförande.

Täck-
diknings-
förmän.

Till biträde vid själva täckdikningsarbetet, såsom för verkställande av rörläggningen, hophuggningen av rören, inövande av arbetsförmän m. m., bör låntagaren, där täckdikningsnämnden icke annorlunda medgiver, använda täckdikningsförmän, som är anställd i vederbörande hushållningssällskaps tjänst eller blivit av täckdikningsnämnden godkänd. För sådant godkännande fordras att med vitsord om godkänd skicklighet hava genomgått särskild genom statsens försorg för ändamålet anordnad utbildningskurs eller att eljest kunna förete av lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent utfärdat intyg om nödig kompetens. Sådana kurser synas kommittén jämväl framdeles böra vid förefallande behov anordnas med understöd av statsmedel, börande det ankomma på lantbruksstyrelsen att träffa anstalter härför.

Hushåll-
ningssäll-
skapens för-
valtnings-
kostnader.

Såsom förmedlare av lån från täckdikningsfonden och ledare av den lokala täckdikningsverksamheten få hushållningssällskapen vidkännas en del förvaltningskostnader, för vilka de böra kunna påräkna ersättning av statsmedel. Härtill komma en del kostnader, som hava avseende å hushållningssällskapens tidigare verksamhet med utlämnande av lån från täckdikningslånefonden och dräneringsfonden. Sålunda hava sällskapen att uppbära ränte- och kapitalinbetalningar å de tidigare utlämnade lånen, varförutom genom sällskapens försorg komma att verkställas avsyningar av åtskilliga avdikningsföretag. Frånsett förenämnda mindre kostnader torde böra beräknas någon ersättning åt täckdikningsnämndens ledamöter ävensom resekostnads- och traktamentsersättning åt ledaren av täckdikningsverksamheten i länet samt ersättning åt extra förrättningsmännen, vilken senare ersättning synes kunna utgå efter ungefärligen enahanda grunder, som hittills tillämpats beträffande deras verksamhet i vad denna avsett företag, understödda med lån från dräneringsfonden. Härtill komma hushållningssällskapens andel i kostnaderna för täckdikningsförmännens avlöande samt mångestades ersättning åt särskilda ritbiträden. Jämväl torde böra

beräknas viss ersättning för förande av nämndens protokoll ävensom för en del andra skrivgöromål. Slutligen tillkomma en del expensutgifter m. m.

Ersättning åt hushållningssällskapen för alla dessa kostnader i vad de beröra den statsunderstödda täckdikningen torde lämpligen böra utgå i form av ett särskilt förvaltningsbidrag enligt nedan angivna grunder.

Medelstorleken av de företag, till vilka lån från dräneringsfonden utlämnats, kan anses hava varit 3 à 4 hektar samt däremot svarande lånebelopp 1,500 à 2,000 kronor. Med den begränsning av lånebeloppet, som föreslagits i det föregående, kan medelstorleken av de framtida företagen icke beräknas högre än 2.5 hektar, varemot kommer att svara ett lånebelopp av 1,250 kronor. Beräknas förvaltningsbidraget utgå med 5 procent å lånebeloppet, skulle bidraget för varje företag sålunda komma att uppgå till kronor 62: 50. Om man utgår från att för varje företag erfordras en förrättningsdag för förrättningsmannen och tre förrättningsdagar för täckdikningsförmannen, uppgå kostnaderna härför, efter nuvarande ersättning, till ungefär 23 kronor. Resekostnaderna för förrättningsmannen och täckdikningsförmannen torde icke kunna beräknas lägre än till 30 kronor med hänsyn därtill, att förmannen minst två gånger måste besöka förrättningsstället. Kostnaden för kartan torde efter vad kommittén inhämtat uppgå till omkring kronor 3: 75 för hektar eller för 2.5 hektar till sammanlagt kronor 9: 38. Dessa poster utgöra tillhoppa kronor 62: 37. Härtill komma övriga här ovan omförmälda kostnader såsom ersättning åt täckdikningsnämndens ledamöter och åt ledaren av täckdikningsverksamheten, bidrag till täckdikningsförmännens avlöning, ersättning åt ritbiträden, kostnader för protokollföring och andra skrivgöromål samt expenser m. m.

Vid bestämmande av det till sällskapen utgående förvaltningsbidragets storlek synes skälig hänsyn böra tagas jämväl till den risk, sällskapen löpa genom låneförmedlingen.

Ett förvaltningsbidrag av 5 procent å det under året utlämnade lånebeloppet är sålunda icke tillräckligt för att täcka hushållningssällskapens omkostnader för låneförmedlingen och ledandet av den statsunderstödda täckdikningsverksamheten. Detta kommer att starkast framträda i de hushållningssällskaps områden, där de mindre företagen äro övervägande, vilka områden således, om bidraget helt och hållet skulle utgå på här ovan föreslaget sätt, skulle komma i en sämre ställning än de, där lånen utgå huvudsakligen till större företag. Förutom det procentuella bidraget synes därför lämpligen ett till beloppet bestämt bidrag böra utgå för varje särskilt med statslån understött dikningsföretag. Fastställes detta bidrag till 20 kronor, torde det i regel vara tillräckligt för att hålla sällskapen skadeslösa.

Jämväl torde av statsmedel böra utgå viss ersättning till täckdikningsförmännen för deras arbeten vid med täckdikningslån understödda företag. Ersättningen av statsmedel till sådana täckdikningsförmän, som utöver de i hushållningssällskapens tjänst anställda av vederbörande odlingsråd antagas för biträde vid med dräneringslån understött företag, utgår numera med dels årsarvode, i medeltal omkring 150 kronor, dels dagarvode, 4 kronor för varje arbetsdag, dels ock vid resor, resekostnads- och traktamentsersättning enligt sjätte klassen i gällande resereglemente. Härjämte gäldas av rekvirenten ytterligare dagarvode för arbetsdag åt täckdikningsförmannen med belopp, som av vederbörande odlingsråd blivit bestämt och som i allmänhet utgått med 5 à 7 kronor.

Ersättning
åt täckdikningsförmännen.

Till de i hushållningssällskapens tjänst anställda, av odlingsorganisationen anlidade täckdikningsförmän utgår ersättning efter enahanda grunder, som ovan nämnts; dock att dessa täckdikningsförmäns årsarvode till beloppet bestämmas av hushållningssällskapet och gäldas av detta, därvid ersättning av statsmedel med 1 krona för arbetsdag skall utgå till hushållningssällskapet såsom bidrag till sagda årsarvode. Hushållningssällskapet äger i detta fall till beloppet bestämma det ytterligare dagarvode, rekvisenten har att gälda.

Emellertid hava synnerligen stora svårigheter visat sig för handen att med dessa avlöningsförmåner bibehålla en tillräcklig och välkvalificerad kår av täckdikningsförmän. Den utav hushållningssällskapens förvaltningsutskott utbetalade ersättningen till täckdikningsförmännen utgick tidigare huvudsakligen i form av årsarvoden till visserligen varierande men likvisst ganska väsentliga belopp. Sålunda hava enligt lantbruksstyrelsens i utlåtande den 2 mars 1918 meddelade uppgifter täckdikningsförmännens årsarvoden utgått med belopp, vilka, beroende på förmännens skicklighet och vana, växlat från 50 kronor ända upp till 800 kronor.

Då det emellertid gällde att under kristiden framdriva en forcerad täckdikningsverksamhet och följaktligen ett avsevärt antal täckdikningsförmän mera tillfälligt för denna tid behöfde anställas, blev det nödvändigt att vid fastställande av täckdikningsförmännens ersättning sätta denna i relation till arbetsdagarna. Ersättningen kom sålunda att till huvudsaklig del utgå i form av dagarvode för förrättningsdag, i följd varav årsarvodena måste fastställas till mindre belopp. Såsom ovan anförts har det dock visat sig, att den nuvarande ersättningen till täckdikningsförmännen ingalunda är tillräcklig för att locka de kunniga och lämpliga personerna på detta område till fortsatt arbete. Kommittén vill därför föreslå, att täckdikningsförmännens ersättning för framtiden måtte utgå till väsentlig del i form av årsarvode. Att detta årsarvode icke lämpligen bör fastställas till mindre belopp än 600 kronor, synes kommittén uppenbart. Det torde emellertid icke vara rimligt, att samtliga kostnader för täckdikningsförmännens avlönande med undantag av rekvisent-arvodet framdeles skola gäldas av hushållningssällskapen själva. Även i betraktande därav, att ersättningen åt täckdikningsförmännen för verkställande av rörläggning, hophuggning av rören samt för inövande av arbetsledare för de olika rörlägningsarbetena jämväl framdeles bör lämnas av jordinnehavaren och av denne inräknas i kostnaderna för täckdikningen, synes staten lämpligen böra bidraga med viss andel till gäldande av ersättningen åt täckdikningsförmännen, vilkas verksamhet ur många synpunkter kan jämföras med vandringsrättarnas — — —. Kommittén håller före, att statsbidrag till avlönande av täckdikningsförmännen torde kunna och böra utgå till hushållningssällskapen efter enahanda grunder som till avlönande av vandringsrättarna. Därest täckdikningsförmännens årsarvode beräknas framdeles utgå med 600 kronor — vilket belopp enligt vad erfarenheten givit vid handen icke torde kunna underskridas, därest välkvalificerade arbetskrafter skola vara att påräkna, — synes staten sålunda böra jämväl i detta fall bidraga med hälften av årsarvodet, eller med högst 300 kronor för år för varje täckdikningsförmän.

Beträffande antalet erforderliga täckdikningsförmän må erinras därom, att enligt lantbruksstyrelsens uppgifter redan år 1916 funnos sammanlagt 67 av hushållningssällskapen anställda täckdikningsförmän. Med den utveckling, täckdikningsverksamheten numera nått och beräknas framdeles taga, torde antalet täckdikningsförmän icke kunna beräknas lägre än till omkring 100.

Enligt förestående förslag skulle lantbruksstyrelsens uppgifter vad angår den nya täckdikningsfonden bliva ungefär desamma, som nu aligga statens odlingskommitté vid ledande och övervakande av täckdikningsverksamheten med lån från dräneringsfonden.

Lantbruksstyrelsen som central ledare av täckdikningsverksamheten.

Enligt vad kommittén härom förut anfört skulle det sålunda aligga lantbruksstyrelsen att bevilja hushållningssällskapen statslån från täckdikningsfonden på grundval av de utav sällskapen ingivna uppgifter rörande företaget, till vilka täckdikningslån blivit av hushållningssällskapen beviljade, samt att därom meddela statskontoret underrättelse. Därest lantbruksstyrelsen för fullgörande av detta uppdrag så prövar nödigt, bör styrelsen äga befogenhet att genom inspektionsresor till de olika hushållningssällskapen kontrollera lånerörelsen och täckdikningsverksamheten i dess helhet.

För handläggandet av hithörande ärenden synes emellertid styrelsens arbetskrafter böra utökas med erforderlig personal. I betraktande av utgifterna härför ävensom för tryck och övriga expenser m. m. torde de årliga kostnaderna för den centrala ledningen och kontrollen av täckdikningsverksamheten icke kunna beräknas till mindre belopp än omkring 18,000 kronor.

I det föregående har kommittén föreslagit, att ersättningen åt hushållningssällskapen för deras kostnader i vad dessa hava avseende å den statsunderstödda täckdikningen bör utgå i form av ett särskilt förvaltningsbidrag enligt vissa närmare angivna grunder. Förvaltningsbidraget har föreslagits utgå med dels ett procentuellt bidrag, nämligen 5 procent å de utav hushållningssällskapen under året beviljade täckdikningslånen, dels ock därutöver ett till beloppet bestämt bidrag, nämligen 20 kronor för varje särskilt med statslån understött dikningsföretag. Med ett föreslaget årligt utlåningsbelopp av 2,000,000 kronor samt ett till 1,600 stycken beräknat antal företag med en medelstorlek av 2.5 hektar skulle dessa kostnader alltså utgöra sammanlagt $100,000 + 32,000 = 132,000$ kronor. Läggas härtill utgifterna för statens andel i avlöningen av täckdikningsförmännen, eller för ett beräknat antal sådana av 100 stycken 30,000 kronor, samt kostnaderna för den centrala ledningen av täckdikningsverksamheten, beräknad till 18,000 kronor, synas driftkostnaderna för täckdikningsfonden komma att uppgå till sammanlagt omkring 180,000 kronor per år.

Driftkostnader för täckdikningsfonden.

Sistnämnda belopp torde enligt kommitténs mening böra utgå direkt av fondens avkastning.

På grund av förestående utredning och förslag får statens odlingskommitté härmed hemställa, att herr statsrådet behagade vidtaga erforderliga åtgärder för att förelägga innevarande års riksdag förslag om inrättande av en täckdikningsfond på grundval av de till dräneringsfonden anslagna medlen och under här förut angivna bestämmelser.

Sammanfattning.

Under förutsättning att kommitténs förslag i sina grunddrag vinner herr statsrådets godkännande och täckdikningsfondens kapitaltillgång sålunda bestämmes till 10 miljoner kronor, får kommittén jämväl hemställa, att av de utav riksdagen till dräneringsfonden redan avsatta medel, som ännu icke kommit till användning och som sannolikt icke heller under årets lopp torde komma att tagas i anspråk för avsett ändamål, för år 1921 måtte till täckdikningsfonden överföras ett belopp av 2,180,000 kronor, av vilka 2,000,000 kronor avsetts att utlämnas som lån i enlighet

med här ovan föreslagna bestämmelser och 180,000 kronor att utanordnas dels såsom förvaltningsbidrag åt hushållningssällskapen för handhavande av låneförmedlingsverksamheten, i vad denna avser såväl lån från täckdikningsfonden som ock tidigare utlämnade lån från täckdikningslånefonden och dräneringsfonden, dels ock såsom bidrag till täckdikningsförmännens avlöning ävensom för bestridande av kostnaderna för den centrala ledningen av täckdikningsverksamheten.»

I avgiven reservation har ledamoten av statens odlingskommitté, byråchefen i lantbruksstyrelsen E. W. Ewe, förklarar sig förhindrad att biträda kommitténs förslag. Hans huvudsakliga skäl för denna ståndpunkt synes vara, att han befarar, att täckdikningen enligt de av kommittén föreslagna bestämmelserna genom täckdikningsnämnderna och jordbrukskonsulenterna etc. ej skulle bliva sakkunnigt utförd. Under kristiden hade dylika nödfallsåtgärder varit motiverade men därefter borde de upphöra. En felaktigt utförd täckdikning gjorde mera skada än gagn för åkerjorden och rubbade dessutom allmänhetens förtroende för täckdikningsverksamheten. Statens medverkan till täckdikningens främjande på kraftigare sätt än som skett före kristiden vore visserligen särdeles önskvärd, men hur detta lämpligen borde ske, vore ännu ganska outrett. Det syntes emellertid, som om det i främsta rummet borde ske genom lantbruksstyrelsen och lantbruksingenjörerna. Om så funnes behöfligt, borde antalet lantbruksingenjörer ökas och tillräcklig biträdespersonal beredas dem. Att anförtro dessa uppgifter åt jordbrukskonsulenter hade visat sig medföra allt för stora risker.

Lantbruks-
styrelsen.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande anfört huvudsakligen följande:

»Då med utgången av innevarande år den av staten understödda verksamheten för täckdikningens främjande genom dräneringsfonden och i samband med dess upprättande vidtagna åtgärder komma att upphöra och denna verksamhet blir inskränkt till att huvudsakligen omfatta anlåtande av den sedan år 1913 tillgängliga täckdikningslånefonden, finner jämväl lantbruksstyrelsen förhållandena kräva, att vissa förändringar vidtagas i de för närvarande gällande villkoren för lån från sistnämnda fond. Vad odlingskommittén i oförmälda hänseende föreslår, synes lantbruksstyrelsen välbetänkt och skulle tvivelsutan väsentligt bidra till fondens användning i betydligt större utsträckning, än vad hittills varit fallet, samt till vidmakthållande av det genom kristidsåtgärderna väckta intresset för åkerjordens rationella täckdikning. Den enda punkt beträffande de sålunda föreslagna ändringarna i lånevillkoren, däri lantbruksstyrelsen hyser en från odlingskommittén avvikande mening, gäller den av kommittén föreslagna bestämmelsen, att täckdikningslånen skulle av låneförmedlaren utbetalas till låntagaren i mån av arbetets fortgång. Ett dylikt uppdelande av här ifrågakarande lån på flera småposter skulle, bland annat, medföra ett synnerligen betungande och tidsödande bokförings- och inspektionsarbete, vilket lantbruksstyrelsen befarar kunde komma att minska hushållningssäll-

skapens villighet att här fungera såsom låneförmedlare. Uppdelningen synes så mycket mindre av behovet påkallad som lånen -- såsom kommittén själv framhåller och såsom även lantbruksstyrelsen finner riktigt -- i regel böra beviljas endast till sådant företag, vilket beräknas fullbordat under ett år. Då företaget är av större omfattning, anser lantbruksstyrelsen i likhet med kommittén, att särskilda lån för de olika delarna böra beviljas för vart år, varunder respektive delar av företaget äro avsedda att påbörjas.

Den jämförelsevis stora omfattning, vari dräneringsfonden kommit till användning, torde till huvudsaklig del vara beroende på de med hänsyn till förhållandena under kristiden påkallade, för låntagaren synnerligen fördelaktiga lånevillkoren och övriga fördelar, av vilka låntagaren kunnat komma i åtnjutande. Da nu, vid övergången till normala förhållanden, en viss skärpning och inskränkning härutinnan kommer att äga rum, torde en minskning i de årligen utgående lånebeloppen vara att förutse. Då det emellertid här gäller främjandet av jordbrukets produktionsförmåga och då på grund härav ansträngningarna kraftigt måste inriktas på, att den erbjudna statshjälpen i största möjliga utsträckning blir utnyttjad, har lantbruksstyrelsen icke något att erinra mot den av odlingskommittén beräknade storleken av här ifrågavarande fond.

Odlingskommittén har vidare föreslagit, att av de på grund av kristiden upprättade kristidsorganisationerna ute i orterna de nuvarande odlingsråden fortfarande skulle bibehållas såsom täckdikningsnämnder och att åt dem skulle överlämnas den närmare ledningen med mera av i främsta rummet det statsunderstödda täckdikningsarbete, som hittills påvilat nyssnämnda råd. Lantbruksstyrelsen tvekar icke att ansluta sig till odlingskommitténs uppfattning om värdet och betydelsen av att äga tillgång till dylika nämnder såväl för väckandet av intresse för täckdikning som i många fall även för dennas rationella utförande. Då lantbruksstyrelsen detta oaktat icke anser sig för närvarande kunna tillstyrka kommitténs förslag i denna del, beror detta därpå, att motsvarande behov av lokalt sakkunnigt biträde gör sig i lika hög grad gällande på flera andra jordbrukets verksamhetsområden, och att det vid sådant förhållande synes lantbruksstyrelsen olämpligt, att mer eller mindre fristående åtgärder nu vidtagas för tillgodoseende av dessa skilda behov. Enligt lantbruksstyrelsens mening böra hithörande frågor i stället upptagas till allsidig och enhetlig prövning i ett sammanhang. Ett lämpligt tillfälle härtill erbjuder sig ock vid behandlingen av den till särskilt tillkallade sakkunniga hänskjutna frågan om hushållningssällskapens omorganisation.

I detta sammanhang anser sig lantbruksstyrelsen böra erinra därom, att ett flertal hushållningssällskap, för att få sakkunskapen på ett tillfredsställande sätt representerad vid ärendenas behandling, i sina stadgar redan intagit bestämmelser om tillsättande av särskilda nämnder för beredning och handläggning av olika, vederbörande hushållningssällskap och dess verksamhet berörande frågor. Lantbruksstyrelsen är förvissad därom, att de hushållningssällskap, som finna tillsättandet av en dylik nämnd i nu förevarande fall av behovet påkallat, icke skola underlåta att i avvaktan på en eventuell omorganisation av hushållningssällskapen härför vidtaga erforderliga åtgärder. Att dessa nämnders verksamhet helt eller delvis skulle bestridas med statsmedel har, enligt vad lantbruksstyrelsen har sig bekant, hittills icke varit ifrågasatt. Om och i så fall i vilken utsträckning detta bör ske, synes lantbruksstyrelsen jämväl vara en fråga, som bör tagas under närmare om-

prövning vid utarbetandet av ovannämnda förslag till hushållningssällskapens omorganisation.

Från de bestämmelser, som, bland annat, gälla för egnahemslånefonden, har odlingskommittén upptagit tanken på att bereda de såsom låneförmedlare fungerande hushållningssällskapen tillgång till ett årligen utgående förvaltningsbidrag för täckande av de för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster. Detta förvaltningsbidrag utgår till varje egnahemslåneförmedlare med belopp, motsvarande en halv procent av den ej till betalning förfallna kapitalskuld, vari låneförmedlaren på grund av de från egnahemslånefonden utbekomna statslån vid varje ars början häftar till staten. Odlingskommittén har nu föreslagit, att omfördälda förvaltningsbidrag skall vid nu ifrågavarande lånerörelse utgöra dels 2 procent af det till låneförmedlaren under året utlämnade lånebelopp, dels ock därutöver ett kontant bidrag av 20 kronor för varje med statslån understött dikningsföretag.

Att hushållningssällskapen jämväl vid denna låneförmedling böra komma i åtnjutande av ett visst förvaltningsbidrag, synes lantbruksstyrelsen önskvärt och av behovet påkallat. Lantbruksstyrelsen anser emellertid, att detta förvaltningsbidrag, såsom vid egnahemslånerörelsen och där det i övrigt förekommer vid annan av staten genom låneförmedlare bedriven lånerörelse, bör utgå till täckande av vederbörande låneförmedlars egentliga förvaltningsomkostnader och eventuella förluster och icke såsom odlingskommittén här föreslagit dessutom till bestridande av sådana kostnader, som närmast synas vara att hänföra till det med statslån understödda företagets utförande eller därmed förbundna förrättningskostnader, vilka kostnader synes lantbruksstyrelsen vara av beskaffenhet att åtminstone i vissa av kommitténs anförda fall böra upptagas bland lånetagarens omkostnader för täckdikningsföretaget och sålunda ingå i statslånet. Vidare synes det lantbruksstyrelsen kunna med skäl ifrågasättas, huruvida till bestridande av samtliga de kostnader, som enligt kommitténs förslag skulle täckas med här nämnda förvaltningsbidrag, statsmedel kunna eller böra utgå. Detta synes sålunda icke böra sättas ifråga exempelvis beträffande resekostnads- och traktamentsersättning åt ledaren av täckdikningsverksamheten i lånet, enär dylik ersättning i de många fall, då ledaren är en med statsbidrag avlönad jordbrukskonsulent, torde böra gäldas av vederbörande hushållningssällskap med egna medel, i enlighet med de för nämnda statsbidrags åtnjutande gällande villkor. Skulle därtill, i enlighet med lantbruksstyrelsens härovan uttalade uppfattning, uppskov komma att äga rum med tillsättande av de utav kommittén föreslagna täckdikningsnämnderna, vilkas verksamhet enligt kommitténs förslag jämväl skulle bekostas med ifrågavarande förvaltningsbidrag, torde en icke oväsentlig reduktion i detsamma kunna äga rum.

I detta sammanhang finner sig lantbruksstyrelsen ävenledes böra framhålla att, därest förvaltningsbidraget, såsom lantbruksstyrelsen anser riktigast, närmast skall avse att täcka låneförmedlarens med den egentliga lånerörelsen förbundna förvaltningsomkostnader, detsamma bör utgå med viss procent, icke såsom kommittén föreslår, å det för året beviljade statslånebeloppet, utan, såsom vid annan motsvarande statslånerörelse, å den icke till betalning förfallna kapitalskulden.

Kommitténs förslag att fortfarande även efter övergången till normala förhållanden anvisa särskilt statsbidrag till bestridande av viss del av täckdikningsförmännens avlöning har lantbruksstyrelsen ansett sig böra biträda dels med hänsyn

till behovet av tillgång till dylika förmän jämväl för den icke statsunderstödda täckdikningsverksamheten och dels på grund av vunnit erfarenhet om svårigheten att kvarhålla täckdikningsförmän i tjänsten, därest dem icke beredes tillfälle att uppbära en fast avlöning vid sidan av den endast under begränsad, jämförelsevis kort tid av året utgående dagpenningen. Lantbruksstyrelsen anser sig dock tillika böra framhålla, att styrelsen vid sin tillstyrkan av kommitténs framställning i denna del icke förbisett, att staten genom att lämna dylikt bidrag kommer att i viss mån bekosta ett arbete, för vars utförande statsunderstöd redan i annan form blivit anvisat. Att i likhet med odlingskommittén likställa täckdikningsförmännen med de i hushållningssällskapens tjänst anställda vandringsrätterna, till vilkas avlöning statsbidrag utgår, synes vilseledande, då dessa senare — i motsats till de förra — icke i något fall tillkallas för att utföra visst arbete utan skola var och en inom sitt distrikt på eget initiativ besöka mindre jordbrukare för att lämna råd och anvisningar rörande jordbrukets och husdjurskötselns bedrivande, därvid det uttryckligen är vandringsrättaren förbjudet att mottaga någon som helst ersättning av den han sålunda besöker.

Vad angår täckdikningsförmännens utbildning, anser lantbruksstyrelsen, att den helt bör bekostas av staten och göras så grundlig, att dessa förmän kunna framställa berättigade anspråk på att för det arbete, de vid ett täckdikningsföretag utföra, erhålla en fullt tillfredsställande dagpenning, vars utbetalande, om den inberäknas i dikningskostnaden och sålunda i regel kommer att bestridas med statslånedel, icke behöver vålla jordinnehavaren någon mera kännbar uppoffring. Beredandet av dylik grundlig fackutbildning åt täckdikningsförmännen bör kunna bli en täckdikningsverksamhet ute i landet till gagn även därigenom, att insikt om detta krävande arbetes riktiga utförande kommer att vinna allt större spridning även bland andra jordbruksarbetare i skilda trakter.

Med hänsyn därtill att lantbruksstyrelsen från och med ingången av år 1921 skulle komma att övertaga de för närvarande av odlingskommittén handlagda täckdikningsärendena och sålunda ensam handhava den med statsmedel understödda täckdikningsverksamheten och vad därmed äger samband, har kommittén föreslagit, att till bestridande av lantbruksstyrelsens kostnader härför ett särskilt statsanslag måtte beviljas styrelsen, vilket anslag kommittén ansett icke kunna beräknas lägre än till 18,000 kronor. Handhavandet av den centrala ledningen utav den statsunderstödda täckdikningsverksamheten i landet kommer givetvis att vålla lantbruksstyrelsen ökat arbete och sannolikt nödvändiggöra anvisande av särskilda medel härför. Det för detta ändamål erforderliga beloppets storlek blir emellertid beroende i främsta rummet på den utsträckning, vari täckdikningslånefonden kommer att tagas i anspråk, något som givetvis nära sammanhänger med blivande lånevillkor med mera. Det har därför synts lantbruksstyrelsen omöjligt att i frågans nuvarande läge, till dess erfarenhet vunnits angående ifrågavarande lånerörelse, dess omfattning och mest ändamålsenliga bedrivande under mera normala förhållanden, kunna göra någon mera tillförlitlig beräkning härutinnan.

I avvaktan på en dylik erfarenhet torde saken kunna ordnas så, att ett mindre belopp, exempelvis 10,000 kronor, ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av behov användas för ifrågavarande ändamål.»

Vid detta lantbruksstyrelsens utlåtande har byråchefen Ewe fogat särskilt yttrande och därvid anfört, att han icke kunde biträda styrelsens utlåtande i annan mån, än att förslaget däri kunde få utgöra grunden för övergångsbestämmelser under kristidsorganisationens avveckling, var-efter frågan borde snarast möjligt av lantbruksstyrelsen underkastas en allsidig och noggrann omprövning för utrönande, huru ifrågavarande verksamhet för framtiden borde lämpligast ordnas.

*Departements-
chefen.*

Såsom jag redan framhållit bör utlåningen från dräneringsfonden med innevarande år upphöra. Odlingkommittén synes nu hava ansett, att jämväl den år 1913 inrättade täckdikningslånefonden skulle upphöra med sin verksamhet och att i stället skulle inrättas en ny fond, vilken kommittén kallat täckdikningsfonden. En sådan anordning synes mig onödigt invecklad och medförande förvirring i flera hänseenden. Jag anser det ur alla synpunkter lämpligast, att den nuvarande täckdikningslånefonden bibehålles, men att villkoren för lån från densamma göras för låntagaren avsevärt förmånligare, för vilket ändamål jag redan till 1918 års riksdag hade vidtagit förberedande åtgärder, ehuru de icke kommo att då medföra något resultat till följd av dräneringsfondens inrättande.

I avseende på de ändringar, de nuvarande lånevillkoren för denna fond böra undergå, kan jag i huvudsakliga delar instämma i vad kommittén föreslagit.

Jag anser sålunda, att täckdikningslån böra liksom de nuvarande dräneringslånen kunna utgå oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och beträffande brukare av bruknings- tidens längd. Kommittén har föreslagit, att liksom från dräneringsfonden lån må utgå vid användning av rör till hela kostnaden, dock med högst 500 kronor för hektar och vid användning av annat täckdikningsmaterial till tre fjärdedelar av kostnaden, dock med högst 400 kronor för hektar. Detta finner jag mig böra tillstyrka, dock med den avvikelse, att enär 400 kronor är mer än tre fjärdedelar av 500 kronor samt annat material än rör i regel ställer sig billigare, maximibeloppet i det senare fallet synes böra nedsättas till 350 kronor för hektar. Kommitténs förslag angående det belopp, som högst må under ett år kunna utdelas till samma låntagare, och beträffande det högsta belopp, för vilken låntagare må häfta i skuld, biträder jag.

I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag icke några bestämmelser böra meddelas angående täckdikningslåns utbetalande i mån av arbetets fortgång, utan bör liksom vid de nuvarande täckdikningslånen hushåll-

ningssällskapet äga bestämma angående utbetalningssättet. Dock torde böra liksom vid dräneringslånen föreskrivas, att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt.

I fråga om lån åt arrendatorer har kommittén framställt åtskilliga förslag, vilka dock delvis endast äro anvisningar, huruledes kommittén tänkt sig saken ordnad. Vissa av dessa förslag synas mig ägnade att väcka betänkligheter, såsom exempelvis att arrendatorn skulle i visst fall avgiva förbindelse att icke under lånetiden begagna den rätt han enligt lag eller författning må äga att utkräva ersättning av jordägaren för rörkostnaden. Jag håller före, att de angående dräneringslånen i detta avseende meddelade bestämmelserna lämpligen böra utan ändring överflyttas till de nya lånevillkoren.

Kommittén har föreslagit bibehållandet av den räntefot, som nu är stadgad för täckdikningslånen eller 4 procent. Jag instämmer häri. Kommitténs förslag, att liksom nu två års amorteringsfrihet skall medgivas, biträder jag även. Men då kommittén förordat, att även räntefrihet i två år skall beviljas låntagare, kan jag icke tillstyrka detta utan anser, att med hänsyn bland annat till nyssnämnda jämförelsevis låga räntefot den nu för täckdikningslån gällande regeln om omedelbart börjande räntebetalning bör bibehållas. Amorteringstiden har kommittén föreslagit skola liksom vid dräneringslånen bestämmas till fem år. Då det emellertid uppenbarligen bör vara till låntagarnas fördel att bibehålla den nu för täckdikningslån stadgade längre amorteringstiden av sju år, anser jag detta böra tillåtas. Jag vill framhålla, att den kortare amorteringstiden för dräneringslånen sammanhänger med att dessa lån äro räntefria.

Såsom odlingskommittén föreslagit bör företrädesrätt till lån ett senare år medgivas för dem, som icke kunnat av brist på tillgång erhålla lån under ansökningsåret.

I fråga om förrättningsmän för uppgörande av plan och kostnadsberäkning m. m. samt beträffande anlitaudet av täckdikningsförmän gälla nu för de bägge fonderna nära överensstämmande bestämmelser. I avseende å formuleringen synas bestämmelserna rörande dräneringslånen äga företräde, dock att de ändringar böra vidtagas, som betingas av odlingsrådets upphörande. I likhet med kommittén håller jag före, att det är av stor vikt för täckdikningens utveckling, att hushållningssällskapen genom sina jordbrukskonsulenter och övriga tjänstemän tager hand om och organiserar denna verksamhet. Kompetens som förrättningsman hos visst antal konsulenter inom länen får icke saknas.

I avseende å lånerörelsens omfattning delar jag åsikten, att den

bör ordnas för tillgodoseende av ett maximibelopp av 2,000,000 kronor om året. Då enligt min mening lånerörelsen bör bedrivas genom den nuvarande täckdikningslånefonden, fordras blott, att denna fond tillföres härför erforderligt kapital. Detta kan för år 1921 ske genom överflyttning av lämpligt belopp från dräneringsfondens säkert påräkneliga överskott å minst 4,000,000 kronor. Om än i betraktande av att täckdikningslånefonden förut äger en odisponerad kapitaltillgång å några hundra tusen kronor, det icke vore alldeles nödvändigt att nu överflytta så mycket som 2,000,000 kronor, anser jag dock detta böra ske, enär medlen i allt fall icke komma till användning genom dräneringslån.

Därjämte torde böra bestämmas, att till dräneringsfonden inflytande amorteringar skola från och med år 1921 tillföras täckdikningslånefonden. Härigenom kommer fonden att småningom erhålla tillräckliga tillgångar. Emellertid torde dock ytterligare något anslag till kapitalökning bliva erforderligt.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag kommitténs förslag om inrättande av särskilda täckdikningsnämnder hos hushållningssällskapen icke böra nu föranleda annan åtgärd än att frågan hänskjutes till de för utredning rörande hushållningssällskapens omorganisation tillkallade sakkunniga. Tillsvidare bör inrättandet av dylika nämnder få bero på hushållningssällskapens fria beslut. Vad kommittén anfört angående lokala ledare och extra förrättningsmän bör vara till god ledning för hushållningssällskapen vid verksamhetens organiserande men bör icke nu föranleda någon åtgärd från statens sida.

I avseende å förslaget att bereda hushållningssällskapen särskilt förvaltningsbidrag vill jag erinra, att dylikt bidrag nu icke utgår för lån från täckdikningslånefonden, men att beträffande dräneringsfonden gäller, att där å dräneringslån uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må, på framställning av vederbörande hushållningssällskap och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp. Lantbruksstyrelsen har ansett det önskvärt och av behovet påkallat, att förvaltningsbidrag medgives hushållningssällskapen för handhavandet av ifrågavarande låneförmedling, men anmärkt bland annat, att enligt kommitténs förslag bidraget beräknas att utgå såväl för vissa kostnader, som borde inräknas i statslånet, som ock för kostnader, vilka syntes icke böra täckas med förvaltningsbidrag. På grund av de framställda anmärkningarna har lantbruksstyrelsen ansett en icke oväsentlig reducering av bidraget sådant det föreslagits av kommittén böra äga rum, varjämte beräkningsgrunden borde omläggas. För egen

del vill jag visserligen ej avvisa tanken på ett lämpligt avvägt förvaltningsbidrag men finner frågan om vilka kostnader, som skulle behöva ersättas genom dylikt bidrag, icke vara tillräckligt utredd. I avvaktan på att närmare utredning i denna fråga hinner verkställas, anser jag mig icke kunna för täckdikningslånefonden föreslå andra bestämmelser i detta avseende än de nu för dräneringsfonden gällande. Jag vill för övrigt erinra, att egentligt förvaltningsbidrag för närvarande utgår allenast för egnahemslåneförmedlingen. Såväl beträffande fiskerilånefonden som gödselvärdslånefonden är däremot befogenhet lämnad Kungl. Maj:tt att liksom vid lån från dräneringsfonden medgiva låneförmedlare ersättning för liden förlust, dock med de inskränkingar att vid fiskerilånen ersättningen ej må avse mer än halva förlustbeloppet och vid gödselvärdslånen ej överstiga 10,000 kronor om året.

Kommittén har vidare föreslagit statsbidrag till arvoden åt i hushållningssällskapens tjänst anställda täckdikningsförmän. Kommittén har ansett dessa bidrag kunna utgå ur fondens medel. Detta synes mig icke kunna tillstyrkas utan bör, om bidrag överhuvud finnes behöfligt, medel därtill anvisas å riksstaten. Några medel härtill finnas icke beräknade för år 1921, och frågan bör redan av denna anledning icke nu leda till något beslut. Vad själva saken angår synes det mig visserligen antagligt, att då dräneringsfondens verksamhet upphör och något anställande av täckdikningsförmän i odlingsråds tjänst icke längre ifrågakommer, utan det skall tillkomma hushållningssällskapen att ombesörja sådana förmäns anställande, det torde visa sig behöfligt, att något statsbidrag härtill beredes. Men i vad mån och på vad sätt detta skall ske tarvar ytterligare utredning.

Likaledes anser jag det angeläget, att staten framdeles, sasom nu under kristiden skett, med statsmedel bekostar utbildning av täckdikningsförmän.

Något särskilt anslag till lantbruksstyrelsen för handläggandet av ifrågavarande ärenden kan jag icke tillstyrka. Huruvida någon ökning av styrelsens arbetskrafter till följd av styrelsens befattning med denna lånerörelse blir oundgänglig, må erfarenheten i framtiden utvisa.

Jag torde nu få framlägga följande förslag till ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden:

1) Hushållningssällskap, som önskar från ifrågavarande fond erhålla statslån för att därav utlämna täckdikningslån, må därom inom tid, som Kungl. Maj:tt bestämmer, till lantbruksstyrelsen ingiva skriftlig framställning, innehållande uppgift å de företag, för vilka täckdikningslån blivit hos hushållningssällskapet sökta. förslag

till belopp och lånetid för varje särskilt dylikt lån ävensom övriga för ärendets bedömande erforderliga uppgifter; ägande lantbruksstyrelsen fastställa formulär för sådan framställning.

2) Lantbruksstyrelsen må efter prövning av sålunda gjorda framställningar bevilja hushållningssällskap statslån från fonden och skall därvid fastställa den tid, inom vilken varje särskilt täckdikningsföretag skall vara påbörjat och avslutat; alligande det lantbruksstyrelsen att om beviljat statslån meddela uppgift till statskontoret.

3) Finnes statslånebelopp vara av hushållningssällskap disponerat på annat sätt än förevarande bestämmelser tillåta eller det därmed avsedda arbetet icke vara inom den av lantbruksstyrelsen fastställda tid påbörjat eller avslutat, skall sådant lånebelopp, på yrkande av lantbruksstyrelsen, omedelbart återbetalas av hushållningssällskapet.

4) Å lyftat, oguldet statslånebelopp skall hushållningssällskap erlægga fyra procent årlig ränta från lyftningsdagen.

Sedan statslån innehafvs under två år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande sju åren årligen återbetalas en sjundedel av det ursprungliga beloppet.

Med fullgörande av de sålunda stadgade ränte- och kapitalinbetalningarna må dock hushållningssällskap åtnjuta anstånd varje gång under tre månader från förfallodagen.

Därest hushållningssällskap icke inom sålunda föreskriven tid inbetalt förfallet kapitalbelopp, skall därå erläggas sex procent årlig ränta från förfallodagen, tills inbetalning sker.

5) Av den, som av hushållningssällskap erhåller täckdikningslån, må ej fordras högre ränta än i föregående moment bestämts, och skola jämväl de där stadgade återbetalningsvillkor tillämpas å täckdikningslån, dock med iakttagande dels att tiden för amorteringsskyldighetens inträde skall räknas från den dag, då medel å lånet första gången lyftats, och dels att hushållningssällskap icke är förpliktat att medgiva anstånd med fullgörandet av förfallen ränte- eller kapitalinbetalning.

7) Täckdikningslån må beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd; börande såvitt möjligt tillses, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav.

Är täckdikningsarbete å utarrenderad fastighet avsett att äga rum under sådana förhållanden, att det jämlikt lag eller författning åligger jordägaren att bestrida så stor del av kostnaderna, som motsvarar värdet å därvid använda tegelrör, må lån beviljas såväl jordägaren som brukaren, envar dock allenast i förhållande till hans beräknade kostnader.

8) Täckdikningslån må icke under något år beviljas låntagare till högre belopp än 5,000 kronor. Ej må låntagare på grund av särskilda täckdikningslån samtidigt häfta i skuld till högre belopp än 10,000 kronor, Kungl. Maj:t dock obetaget i särskilda fall på framställning av lantbruksstyrelsen medgiva ökning av sistnämnda belopp till högst 15,000 kronor.

9) Täckdikningslån, som lämnas för täckdikning med rör, må kunna uppgå till hela beloppet av den beräknade kostnaden, dock ej till mer än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras genom företaget. För täckdik-

ning med annat material må täckdikningslån ej lämnas till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden och ej heller överstiga 350 kronor för hektar av sådan jord, som nyss sagts. Lån för täckdikning med annat material än rör må icke lämnas annat än där marken är synnerligen lämpad härför eller hinder för användande av rör förefinnes.

10) Vid beräkning av kostnad, varom i mom. 9) sägs, upptages kostnaden såväl för täckdikningsplanens uppgörande som för själva dikningsarbetet, däri inräknad den ersättning till täckdikningsförman, vilken det åligger jordinnehavaren att betala, samt kostnaden för anskaffande av täckdikningsmaterialier. Arbeta för beredande av till täckdikningen hörande öppet avlopp må icke inräknas i kostnaden i annat fall än då det utgöres av mindre omfattande upprensning eller fördjupning av avlopps-diken och avloppsgravar samt statsbidrag under form av anslag eller lån icke förut utgått därtill.

11) Plan och kostnadsförslag för täckdikningen jämte karta däröver skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör eller, efter vederbörande hushållningssällskaps bestämmande, av länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan person, som hushållningssällskapet prövar vara därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om den föreslagna täckdikningsmetodens lämplighet för marken i fråga.

12) Till biträde vid arbetet skall, där vederbörande hushållningssällskap ej annorlunda medgiver, låntagaren använda täckdikningsförman, som är anställd i hushållningssällskapets tjänst eller godkänd av lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent eller som med vitsord om godkänd skicklighet genomgått särskild genom statens försorg för ändamålet anordnad utbildningskurs.

13) För återbetalandet av täckdikningslån skall låntagaren ställa sådan säkerhet, som av hushållningssällskapet godkännes.

14) Hushållningssällskap har att bestämma de närmare villkoren för åtnjutande av täckdikningslån, dock med iakttagande att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall inestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt, samt äger att handhava ledningen och övervakandet av ifrågavarande täckdikningsföretag och tillse, att det med beviljat dylikt lån avsedda ändamålet vinnes. Sökande, åt vilken täckdikningslån icke kunnat under året beviljas av brist på medel, skall nästföljande år äga företrädesrätt till erhållande av lån.

15) Det åligger hushållningssällskap, som innehar lån, att inom tider, som lantbruksstyrelsen bestämmer, enligt av styrelsen fastställt formulär till styrelsen avgiva redogörelse över lånerörelsen och medelst densamma understödda täckdikningsarbeten.

16) Statskontoret äger att till vederbörande hushållningssällskap utbetala beviljat statslån mot hushållningssällskapets förskrivning därå.

17) Statskontoret har att, därest stadgad kapital- eller räntebetalning å statslån icke fullgöres i rätt tid, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som då vill bestämma, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall återbetalas före den fastställda amorteringstidens slut.

18) Kungl. Maj:t äger meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för vinnande av det med ifrågavarande lån avsedda ändamålet.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig föreslagna villkoren för lån från täckdiktningsslånefonden, att från och med år 1921 tillämpas å lån, som därefter utlämnas;

dels medgiva, att från och med år 1921 tillsvidare lån ur täckdiktningsslånefonden må beviljas intill ett belopp av 2,000,000 kronor årligen;

dels för tiden från och med år 1921 medgiva, att, där å täckdiktningsslån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels besluta, att såsom kapitalökning för denna fond skall efter ingången av år 1921 utav de till kapitalökning för dräneringsfonden anvisade medel överföras såsom reservationsanslag ett belopp av kronor 2,000,000;

dels ock besluta, att från och med år 1921 å lån från dräneringsfonden inflytande kapitalavbetalningar skola tillföras täckdiktningsslånefonden.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga... till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. Mellström.